

Oponentský posudek kandidátské disertační práce
MUDr. Petr Křepelka

Téma: Svobodná vůle ženy v indikaci císařského řezu

Vypracoval:

Doc. MUDr. Pavel Calda, CSc.

Praha, únor 2010

Popis kandidátské dizertační práce

Kandidátská dizertační práce je členěna do 12 oddílů na 149 stranách, obsahuje 3 tabulky. Autor cituje 169 literárních a 16 elektronických zdrojů.

Podrobný rozbor

Jazyk a formální úprava dizertační práce

Práce je logicky strukturována, uspořádání jednotlivých částí textu a jeho členění na kapitoly a podkapitoly je účelné a přehledné. Struktura práce je v souladu s obsahem uvedeným na začátku práce. Literární odkazy splňují formální požadavky. Jazyková úroveň práce je dobrá, text je srozumitelný, autor se vyjadřuje věcně a výstižně. Je zřejmé, že přípravě dizertační práce byla věnována značná pozornost. K formální úpravě dizertace nemám připomínky.

Věcné připomínky

Autor si ve své práci položil za cíl dokázat, že kompetentní ženě nemůže být poskytnuta lékařská péče proti její svobodné vůli bez ohledu na předpokládané potřeby plodu. Otázka je analyzována v kontextu indikace císařského řezu. K důkazu teze používá autor z porovnání dignity lidského plodu a plnoprávné osoby v kapitole 3. Přehledně uvádí argumenty *ontologického personalizmu* a *empirického funkcionalizmu*. Závěrem kapitoly je konstatování, že dignita lidského plodu nemůže být určena empiricky a je zdůrazněn je její sociální charakter. Ačkoliv hodnota lidského plodu je vysoká, nedosahuje absolutní dignity osoby. V kapitole 4 je rozvíjen myšlenkový experiment, který je založen na hypoteticky rovnocenném morálním statutu těhotné ženy a plodu. Otázka etické přijatelnosti odmítnutí léčby v zájmu plodu je hodnocena pomocí argumentace hájící stanoviska základních práv osoby a hypotetických povinností vůči plodu, z nichž by bylo možné vyvodit hypotetická práva plodu. Existují-li takové povinnosti, spadají do kategorie povinností velmi specifických (kapitola 5). Vztah těhotné ženy a plodu souvisí s jejich místem v lidské společnosti, sociální kontext těhotenství je analyzován v kapitole 6. Jako určující pro etickou přijatelnost odmítnutí operace v zájmu plodu vyvozuje autor autonomii a objektivní informovanost těhotné ženy. Z tohoto předpokladu vyvozuje podmínku náležitého informovaného souhlasu i skutečnost, že jedinou podmínkou opravňující lékaře provést operační zákrok proti vůli těhotné ženy je ztráta její kompetence. Informovanému konsensu a jeho specifickým rysům v oboru porodnictví je věnována kapitola 7. Práce blíže nerozvádí metody, které jsou schopny spolehlivě kompetenci těhotné ženy testovat. V této souvislosti bych rád položil autorovi otázku: „*Jakým způsobem lze určit kompetenci těhotné ženy v podmínkách akutní porodnické operace?*“

Součástí práce je podrobné pojednání o císařském řezu z hlediska jeho historického vývoje (kapitola 8). Vývoj techniky úzce souvisí s vývojem indikací. Autor předkládá originální klasifikaci

indikací z hlediska historického vývoje. Historický a společenský pohled na císařský řez uvozuje etické kontroverze týkající se současného stanovení indikace k operaci. Tyto kontroverze autor rozděluje do tří skupin: **odmítnutý a vynucený císařský řez** a císařský řez **na přání těhotné ženy** bez obecně přijaté odborné indikace. Řešení eticky konfliktních situací rozvádí autor v kapitole 10, kde analyzuje etickou přijatelnost odmítnutého a vynuceného císařského řezu. Výsledkem je opět určení kompetence těhotné ženy, která je klíčem k určení etické přijatelnosti postupu. Uvedené situace demonstruje na kazuistikách (kapitola 12), které jsou zčásti výsledkem vlastního pozorování autora, zčásti pak čerpány z literatury. Kazuistiky jsou použity jako praktické příklady dříve analyzovaných situací a je na ně v textu průběžně odkazováno.

Aktuálnost tématu

Strmý nárůst počtu císařských řezů je jedním z dominantních jevů současného porodnictví v globálním měřítku. Etický rozměr indikace k operaci a motivace k preferenci porodu císařským řezem ze strany těhotných jsou předmětem zájmu odborné i laické veřejnosti.

Otázka etické přijatelnosti odmítnout operaci v zájmu plodu, jakož i související témata vynuceného císařského řezu a řezu na přání těhotné ženy jsou tedy velmi aktuálními tématy. Teoretické stanovení východisek etické přijatelnosti doposud kontroverzních indikací může být nápomocno lékařům v klinické praxi.

Splnění cíle disertace

Autor si pro potvrzení teze („Dignita těhotné ženy je nadřazena dignitě lidského plodu. Určujícím kritériem odmítnutí císařského řezu je pouze kompetence těhotné ženy“) stanovil dílčí cíle:

1. Porovnat dignitu lidského plodu s dignitou těhotné ženy
2. Porovnat vztah mezi přirozenými právy těhotné ženy a hypotetickými právy plodu v rámci myšlenkového experimentu
3. Určit podmínky, za kterých, či zda vůbec je eticky přijatelné provést operaci bez souhlasu těhotné ženy

Všechny cíle autor splnil a jsou strukturovaně rozvedeny v závěrech dizertační práce.

Zvolené metody dizertace

Jedná se o původní společenskovední práci. S tímto faktem souvisí i zvolená metodologie, kterou lze charakterizovat jako argumentační analýzu. Argumentační analýzou autor dokládá svou tezi o nadřazenosti dignity těhotné ženy, z níž vyvozuje, že určujícím kritériem pro odmítnutí, či

vyžádání císařského řezu je pouze kompetence ženy. Součástí práce je též zmapování historie a současnosti problematiky stanovení indikace císařského řezu a místo svobodné vůle ženy v procesu stanovení indikace. Zvolená metodika odpovídá vytýčenému cíli, určení etických východisek přijatelnosti odmítnutí, nebo naopak vyžádání císařského řezu těhotnou ženou a etická přijatelnost provedení císařského řezu proti vůli ženy. Na projektu autor spolupracoval s doc. MUDr. PhDr. Janem Paynem, P.h.D., vedoucím Centra pro bioetiku Ústavu pro Humanitní studia v lékařství 1. lékařské fakulty UK v Praze.

Význam pro společenskou praxi a pro další rozvoj vědy

Hlavní přínos práce vidím v publikaci etických východisek týkajících se podmínek vyžádání, nebo odmítnutí císařského řezu těhotnou ženou. Jak je uvedeno v závěrech práce, charakter a váha důvodu, který vede ženu k vyžádání, nebo odmítnutí indikace k císařskému řezu, stanovuje pouze kompetentní žena. Úkolem lékaře je pak posoudit kompetenci těhotné ženy. Výsledky práce jsou prakticky použitelné a mohou se stát základem k modernímu formálnímu ošetření operační indikace zejména v kontroverzních situacích vyžadovaného, nebo odmítaného císařského řezu. Publikovaná fakta jsou použitelná v systému prenatální péče jako podklad pro efektivní informaci těhotných žen o problematice císařského řezu a jeho indikací jako prevence forenzních důsledků etických konfliktů, které obor porodnictví provázejí. Práce může posloužit jako základ pro další rozvinutí tématu, zejména pak metodiku hodnocení kompetence těhotné ženy v průběhu porodu.

Schopnost vědecké práce a prokázání hlubokých teoretických znalostí

Autor prokázal schopnost vědecky pracovat. Práce obsahuje argumentační analýzu dokazující tezi o určující úloze svobodné vůle těhotné ženy v procesu stanovení operační indikace, která je doplněna velmi podrobným výčtem informací týkajících se historie a současnosti císařského řezu. Historicko-společenský pohled na indikaci císařského řezu a soubor kazuistik dávají teoretické části práce praktický rozměr. Práce cituje rozsáhlý soubor literatury. Autor prokázal hluboké teoretické znalosti zabírající široké spektrum problematiky etických otázek indikace císařského řezu.

Závěr

Dizertant se zhostil vytýčeného úkolu výborně, prokázal schopnost vědecké práce a hluboké teoretické vědomosti. Výčet autorových publikací je dokladem jeho dlouhodobé a systematické vědecké práce, i když žádná nebyla publikována v časopise s impakt faktorem. Celkově hodnotím práci kladně a doporučuji k obhajobě. **Dizertační práce prokazuje předpoklady autora k samostatné tvořivé vědecké práci a udělení titulu „PhD.“ za jménem.**

Otázky k dizertantovi:

- 1. Jakým způsobem lze určit kompetenci těhotné ženy v podmínkách akutní porodnické operace?*
- 2. Pokud žena odmítne operaci (císařský řez) a dojde odumření plodu v děloze, lze toto jednání považovat za prospěšné pro plod, pokud lze předpokládat, že plod by se při císařském řezu narodil živý, ale s předpokládaným postižením (např. ukončení těhotenství u plodu ve 30. týdnu těhotenství s prokazatelnou těžkou růstovou retardací)?*
- 3. Zemře-li těhotná u císařského řezu na přání (bez medicínské indikace), může přeživší potomek požadovat odškodnění od lékaře, který výkon provedl, protože tento výkon nebyl ku prospěchu ani plodu, ani matky?*

Pavel

V Praze dne 3. února 2010